

MUSEUMSAVISEN

Nr. 55

Januar 2013

33. årgang

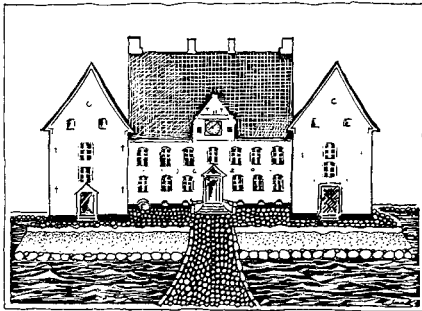
MUSEUMSFORENINGEN SØNDERSKOV

Hvad gassen bragte

Forsænkninger, langhuse
og en rundbygning på
Kongehøj III

Kustodeudflugt til
Gammel Estrup

Museets åbningstider:

Tirsdag-søndag kl. 11-16.

Mandag lukket.

Kontoret er åbent hverdage 9.00-16.00.

Efter forudgående aftale med museets kontor er der også adgang for skoleklasser udenfor normal åbningstid.

Der er endvidere mulighed for at aftale gruppebesøg med introduktion og/eller omvisning også udenfor normal åbningstid.

Museet på Sønderkov

Sønderkovgårdvej 2, 6650 Brørup

Tlf. 75 38 38 66 - Fax 75 38 38 65

E-mail: post@sonderskov.dk

www.sonderskov.dk

Museets faste medarbejdere:

Konstitueret museumsleder: Peter Munch Jensen

Bogholder: Ellen Marie Viuff

Museumsinspektør nyere tid: Linda Klitmøller

Museumsinspektør arkæologi: Scott Robert Dollar

Museumsinspektør arkæologi: Anita Terp

Museumsinspektør arkæologi: Martin Egelund Poulsen

Museumsinspektør arkæologi: Lars Grundvad

Museumsinspektør arkæologi: Britt Majken Petersen

Museumsvært: Hanne Petersen

Museumsassistent: Joan Lindberg

Rengøringsassistent: Lis Johansen

Naturvejleder: Sam Bøgesgaard Sørensen

Holsted - Brørup - Vejen Egnens Museumsforening blev stiftet den 6. februar 1979 med det formål at oprette og drive et kulturhistorisk egnsmuseum. Med virkning fra 2007 er museumsforeningens navn i kraft af kommunalreformen ændret til "Museumsforeningen Sønderkov". Museet og Museumsforeningen har samme bestyrelse.

Formand: Inger Bråsch Gram, Villumsvej 4, 6683 Føvling, tlf. 75 39 82 59;

Medlemmer af forretningsudvalget: Kaj Neumann, Esbjerg, Bodil Baagø, Maltbæk;

Øvrige medlemmer: Eva Bræmer-Jensen, Sdr. Stenderup, Viggo Momsen, Brørup,

Ann Møller Gram, Rødding, Kirsten Lorenzen, Vejen og Gunnar Krog, Brørup;

Udpeget af Vejen Kommune: Bodil Baagø, Maltbæk og Birgitte Wind, Rødding.

Kontingent 2013: 125,- kr. for enkeltmedlemmer og 175,- kr. for par.

Kontingentet omfatter partoutkort for årets besøg, ligesom foreningens medlemmer modtager Museumsavisen og meddelelser om aktiviteter.

Redigering og layout: Peter Munch Jensen

Fig. 1. Udgravningsfeltet ses her markeret med rød firkant. Bemærk feltets nærhed til det nuværende Røjgård. Grafik: Lars Grundvad.

Hvad gassen bragte

Fra det sene forår og sommeren over i 2011 undersøgte arkæologerne fra Museet på Sønderkov en række mindre lokaliteter. Årsagen var nyledlæggelsen af gasledningen mellem Ellund og Egtved. I alt blev der udført 10 systematiske undersøgelser i Vejen Kommune pga. gasledningen. Generelt var undersøgelsesarealerne små, men i flere tilfælde var resultaterne meget givende på lokalt plan. Således frembragte undersøgelserne nye ukendte lokaliteter, der bidrager til forståelsen af landskabsudnyttelsen i regionen igennem næsten hele Danmarkshistorien. Der blev således undersøgt lokaliteter fra yngre bronzealder, jernalder, ældre middelalder, højmiddelalder og nyere tid.

I det følgende vil en af sommerens gasgravninger blive præsenteret – nemlig HBV 1441 Røjgård.

Som undersøgelsesnavnet indikerer,

blev udgravningen udført nord for Gesten ved Røjgård (fig. 1). Forundersøgelsen, som blev udført af Museum Sønderjylland, havde frembragt et vældig interessant genstandsfund i form af et stykke grubehugget basalt dateret til ældre middelalder. Stykket blev fundet i en større plamage, der senere skulle vise sig meget spændende. Foruden plamagen og basalten, blev der fundet enkelte stolpehuller. På baggrund af det erkendte havde Museum Sønderjylland udstykket et udgravningsareal på ca. 1450 m², som bevægede sig fra nord mod syd i et ca. 25 m bredt bælte.

Undersøgelsen blev udført af under tegnede og middelalder- og renæssance-arkæolog Janne Krøtel samt arkæologistuderende Jens T. Saubjerg. Den første muld blev afrømmet i juli, og de første stolpehuller og gruber viste sig hurtigt. Anlægsaktiviteten steg, efterhånden som

Fig. 2 & 3: Til venstre ses den udgravede hustomt. Den store plamage er her indridset, mens husets vægstolper fremstår udgravede. Til højre ses den omtalte brønd under udgravning. Fotos: Museet på Sønderskov.

muldafrømningen fortsatte mod syd, og kun få timer inde i muldafrømningsprocessen var en bred, velbevaret hustomt blevet erkendt. Dertil kom der en endnu meget fugtig brønd og lige syd der for et større naturligt dannet vådområde.

Hustomten fremstod som en traditionel stolpebygget økonomibygning, der givetvis havde hørt til en større gårdsenhed. Huset blev kun delvis udgravet, da den vestlige del lå udenfor udgravningsarealet. Husets vægge var markeret ved to stolperækker, som bevægede sig parallelt øst-vest. Afstanden mellem vægstolperne var uregelmæssig, men det kunne antages, at der rimeligvis enten havde været tale om bulvægge eller en art primitivt bindingsværk.

Huset kunne registreres til at være mindst 12 m langt, og det var ca. 8,5 m bredt på bredeste sted. Langs husets midterakse blev der erkendt to meget store stolpehuller. Der var formentlig tale om såkaldte midtsuler, som bar husets tagryg.

De ovenfor nævnte midtsuler blev fundet ved undersøgelsen af den nævnte plamage, som tydeligt ikke var en del af

den naturligt forekommende sandede undergrund på arealet. Sandlaget var iblandet små mængder svagt muldet materiale, og i dette blev basalten, som nævnt, fundet, men der fremkom endnu en fornem genstand; nemlig et stykke importkeramik fra Andenne. Laget tolkedes som at have været et sættelag til enten et pikstengulv eller et plankegulv. Der blev ikke fundet hverken piksten eller rester af formuldede planker, men terrænet hældte markant, hvilket sandsynliggjorde, at dette lag var blevet påført for at plane selve husets gulvarealer.

De to fine importerede genstande indikerede, at bygningen i sin funktionstid hørte til en gårdsenhed hørende til samfundets højere lag. En analyse af kortmateriale fra 1700-tallets sidste årtier syntes at bekræfte denne antagelse, da Røjgård på dette tidspunkt benævnedes hovedgård. Det har gården muligvis været helt tilbage i middelalderen.

Brønden, som blev erkendt sydligst i udgravningsfeltet, var om muligt mere arkæologisk interessant end hustomten. Således skulle den vise sig ekstremt fundførende. Ydermere fremstod den

med helt særligt heldige bevaringsforhold, således at store mængder tømmer og plantemateriale endnu var bevaret.

Brønden var konstrueret som en fladbundet, konisk nedgravning til de vandførende lag. Selve brønden bestod af en udhulet egestamme (holk), som var støttet af store sten. Over holken var der konstrueret en rammekonstruktion af nedrammede tilspidsede pæle og vandret liggende planker, hvoraf flere var genbrugt hustømmer fra ældre huse i lokalområdet. Øverst, umiddelbart under muldlaget, var brønden stensat i minimum 2 skifter, som muligvis var støttet af de tilspidsede pæle. Der blev ikke konstateret sten i bunden, udover de der støttede holken, hvorfor det formodedes, at undergrunden filtrerede vandet tilstrækkeligt.

Bevaringsforholdene i bunden af brønden var, som nævnt, gode for træ og lignende organisk materiale, hvilket sås ved holkens gode bevaringstilstand, samt på lagene af nedfaldet organisk materiale. En funden dyreknogle var dog væsentligt dårligere bevaret, og bevaringsmiljøet må derfor have været surt. P.g.a. af de gode bevaringsforhold blev der optaget jordprøver af brøndens nederste lag, der alle blev vurderet at være egnede til videre analyser på Moesgård Museums naturvidenskabelige afdeling. De naturvidenskabelige analyser af denne fyld viste, at der på markerne i brøndens umiddelbare nærhed blev dyrket byg og rug. Desuden kunne det ses ud fra pollenanalyser, at der også havde været let husdyrgræsning på de nærliggende arealer. Endeligt kunne det fastslås, at markerne skiftevis blev braklagt. Men mest interessant var det måske, at der i brøndfylden var pollen fra porse.

Kunne det tænkes, at gårdens beboere havde brygget deres egen porseøl?

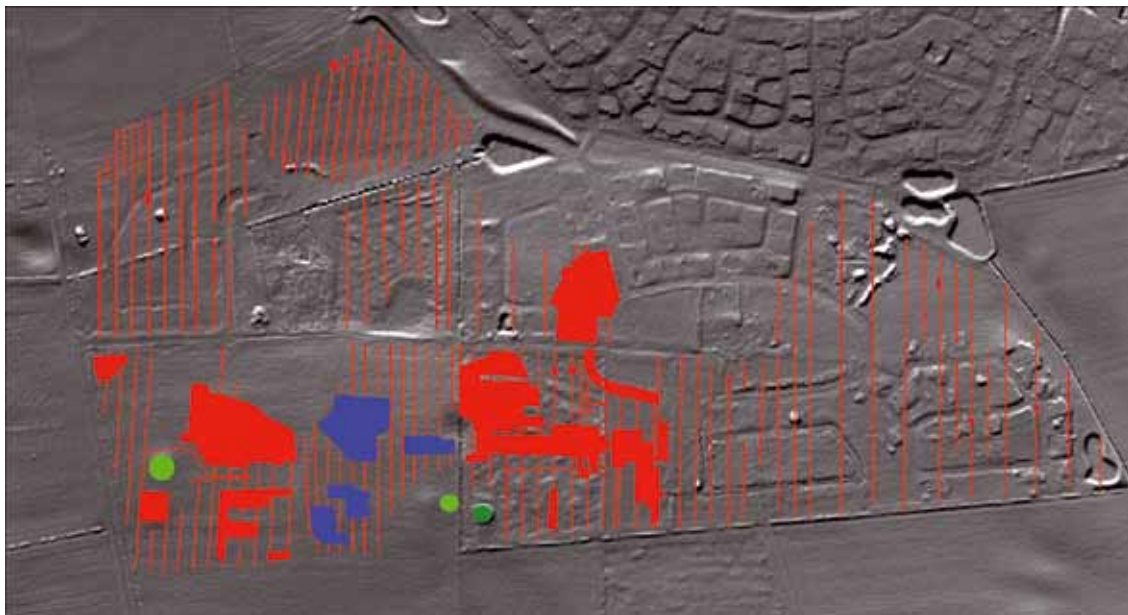
Også en del af det fundne tømmer samt holken blev indsendt til undersøgelse. Dels ønskede vi at få tømmeret dateret ud fra deres årringe, dels ønskede vi at få træet artsbestemt. Holken viste sig hurtigt at være fremstillet af en egestamme, men store dele af det øvrige tømmer viste sig at være bøg. Desværre kunne holken ikke dateres, da der var gået sygdom i træet.

Brønden og huset dateredes ud fra de potteskår, som blev fundet i brøndens opfyldningslag, og fra de udgravede stolpehuller til ca. 1250-1350. I skrivende stund afventes C14 dateringerne. Det skal blive spændende at se, om disse analyser bekræfter denne datering.

Arkæolog Lars Grundvad

Udvalgte fund fra lokaliteten kan ses i udstillingen "Aktuel Arkæologi" på Museet på Sønderskov. Foto: Peter Munch Jensen.

Højdedatakort over lokalområdet Kongehøj-Mannehøj i Vejen Syd. Udstykningsarealet i fokus HBV 1456 Kongehøj III er markeret med blå. De tidligere udgravninger og forundersøgelser i området, som blev foretaget i årene 2005-2011, er markeret med rød farve. De grønne cirkler er gravhøje, som endnu ikke er arkæologisk undersøgt. Samtlige muldafrømninger er foregået i samarbejde med entreprenørfirmaet Hans Frisesdahl A/S. Efter et kort i Kort & Matrikelstyrelsens samling.

Forsænkninger, langhuse og en rundbygning på Kongehøj III

Det nyetablerede boligkvarter Kongehøj-Mannehøj i den sydlige udkant af Vejen er i færd med at blive udvidet med flere udstykninger. Vejen Kommune skal tilbygge et nyt areal med parcelhuse, der vil få Kongehøj og Mannehøj til at hænge fysisk sammen i kvarterets sydlige del. Det kommende boligområde dækker et samlet areal på 3,7 hektar.

Museet på Sønderskov var derude for at lave en forundersøgelse i 2011, hvor arkæologerne udvalgte bestemte arealer på pladsen til systematisk udgravning. Denne blev dog først gennemført fra april til juni 2012, da hele den arkæolo-

giske besætning fra Sønderskov måtte fokusere på den store hastesag i Nørre Holsted, hvor Danish Crown indenfor få måneder skulle starte byggeriet af et stort kreaturslagteri (nogle af resultaterne fra denne udgravning med lokalitetsnavnet Nørregård VIII er kort fremlagt i Museumsavisen nr. 53).

På den nyudstykkede etape - Kongehøj III - blev et samlet areal af 1 hektar udgravet. Der var tale om fire områder, som var udvalgt ud fra tæthedsgraden af anlæg i forundersøgelsens søgegrøfter. Resultatet blev 8 forsænkninger, 5 langhuse, 1 rundbygning og 40 gruber.

Konstruktionerne og anlæggene strækker sig tidsmæssigt fra stenaldrens slutfase til den tidlige jernalder, hvilket vil sige et tidsrum på omkring 2000 år. Den eneste lille skuffelse, vi oplevede, var tomten af en nedpløjet gravhøj, der kunne ses som en ganske svag forhøjning på markoverfladen. Efter at vi forsigtigt skrabadet muldjorden af for at erkende eventuelle højrester og grave, viste anlægget sig at være pløjet helt i stykker, og centralgraven var fjernet i nyere tid. Men bebyggelseslevnene var velbevarede, og i det følgende skal der redegøres kronologisk for de forskellige konstruktioner.

Landskabet syd for Vejen og Askov domineres af en øst-vest-gående sandet højderyg, der i sydlig retning danner et markant fald ned mod Kongeådalene. Her findes mange fredede og overpløjede gravhøje fra sen yngre stenalder og ældre bronzealder. Siden 2005 er der udgravet over 40 hustomter i Kongehøj-Mannehøj-området fra tidsrummet 2500-500 f.Kr., hvilket svarer til sen enkeltgravstid, dolktid og bronzealder. Således var det ikke overraskende, at vi også fandt spor efter en del huse på det nyudstykkede areal!

De ældste bygninger på pladsen stammer fra dolktid, som er bondestenalderens slutfase (af fagfolk benævnt senneolitikum, 2350-1700 f.Kr.). Der var tale om otte hustomter med nedgravet gulv og et mere regulært stolpebygget langhus uden forsænkede partier. Som fordelingen antyder, var det på højeste mode at neddybe dele af husarealet. Årsagerne hertil kendes ikke, men en forsænket gulvflade danner et bedre indeklima i form af et tørt og varmt miljø i vinterhalvåret samt en mere afkølet temperatur i de varme sommermåneder. De forsænkede hustomters arkitektur har vi

endnu ikke noget detaljeret kendskab til. Dog står det klart, at der var tale om relativt små øst-vest-orienterede huse med én indre tagstolperække (såkaldte midtsulekonstruktioner). Spor efter væggene er bortpløjet, så deres karakter må have været let og spinkel. Dette stemmer overens med velbevarede fund af hustypen fra andre lokaliteter i Jylland.

Der er gjort nogle interessante iagttagelser i nabolokaliteternes forsænkede hustomter. På de forsænkede gulve er der i flere tilfælde registreret små runde stenlægninger med en røselignende struktur. Deres funktion er hidtil ukendt; vi har for eksempel ingen spor efter grave eller ofringer fundet i dem. I andre hustomter er der foretaget ardbløjning på de forsænkede gulve. Både sten og

Eksempel på forsænket hustomt med lille stenrøse fra en tidligere udgravet lokalitet i Kongehøj-Mannehøj området (HBV 1212 Mannehøjgård I, undersøgt 2005). Den muldfarvede plamage er opfyldningsmaterialet, der primært bestod af husholdningsaffald. De typiske fund heri er potteskår, flintafslag, kværnstensfragmenter, brændte dyreknogler, ildskørnede sten og trækul. Stenrøsen nederst i billedet må endnu have været synlig på overfladen efter opfyldningen af gulvbullet. Foto: S.T. Laursen.

Udgravning af forsænket hustomt på Kongehøj III. Der var mange sten i gulvhullerne, som havde en lidt tilfældig og kaotisk placering på gulvet og i fylden. Foto: M.E. Poulsen.

pløjespor må afspejle aktiviteter, der er foregået umiddelbart efter boligfasens ophør.

Når husene var nedrevet og handlingerne afsluttet, blev de efterladte gulvhuller opfyldt med husholdningsaffald. Denne udjævning er sket under én eller meget få omgange. Den humøse kulturjord er i alle tilfælde meget homogen og mangler flyvesandslag samt erosionsspor, som burde være til stede, hvis hullerne fik lov at stå åbne i flere dage. Et stort potentiale i de forsænkede hustomter ligger altså i forseglingen af anlæg, konstruktioner og andre aktivitetsspor. Hustypen kan beskytte diverse strukturer, der ellers ville være bortpløjet for længst. Der er således gemt en mangfoldighed af informationer – i lighed med fundsituationen under

gravhøje!

I fem af de otte forsænkninger på Kongehøj III var der en enorm mængde af sten i næsten alle størrelser. I modsætning til nabolokaliteternes hustomter dannede de ingen faste strukturer. Der var ikke tale om samme grad af regelmæssighed, og stenene bar mere præg af at være henslængt end henlagt. Der kan være tale om sten, der er fjernet fra nærliggende agre – dog rummede de et mindre indslag af kværne og løbere. Afspejler materialet rituelle handlinger af en mere kaotisk karakter? I enkelte tilfælde var forsækningsbundene så ujævne, at betegnelsen ”gulv” kan virke lidt uhensigtsmæssig.

Et stort toskibet langhus uden forsænkede gulvdele har også prydet stedet. Det målte 29 m i længden og

Her ses et forsænket gulv på Kongehøj III, der er tømt for opfyldningsmateriale. I forgrunden anes nogle mørke striber i undergrundssandet. Dette er ardspor, hvor man således har pløjet i én retning svarende til busets længde. I baggrunden ses resterne af en større stenkoncentration. Foto: M.E. Poulsen.

6 m i bredden – således har det samlede gulvareal dækket 174 m². Der er hermed tale om det hidtil næststørste dolktidshus fra Syd- og Sønderjylland, som kun er overgået af et mægtigt midtsulehus fra Nørre Holsted på 32 x 7 m. Bygningen havde et ildsted placeret i den centrale del, der hermed kan tolkes som boligafdelingen. Den vestlige gavlvær var afrundet, og den østlige ende havde en åben karakter. Langvæggenes østdel bestod af en dobbelt stolpesætning. Disse særtræk genkendes i det nævnte midtsulehus fra Nørre Holsted samt i mange andre toskibede storhuse fra Norden og på Kontinentet. De forsænkede hustomter var derimod primært et jysk fænomen. Groft sagt kan vi således tale om en regional og en international

byggeskik i bondestenalderens slutfase.

Den næste generation af langhuse på Kongehøj III stammer fra ældre bronzealder (1700-1100 f.Kr.). Der blev afdækket to langhuse, som havde en treskibet konstruktion, hvor det tagbærende hovedelement nu bestod af to indre stolperækker. De tidlige langhuse af denne type havde en robust karakter med kraftige og dybt funderede stolper. Sandsynligvis var der tale om bulvægshuse med halvvalmede gavle. Den treskibede konstruktion blev indført omkring 1500 f.Kr. og fortsatte som altdominerende hustype helt frem til vikingetiden. Som det antydes, var der tale om et enormt tømmerforbrug til byggeriet af de tidlige treskibede langhuse fra ældre bronzealder. Samtidigt opførtes

*Det store dolktidsbus fra Kongehøj III på 29 x 6 m. Den indre tagstolperække er markeret med landmålerstokke, og vægforløbet er angivet med små røde flag.
Foto: T.R. Knudsen.*

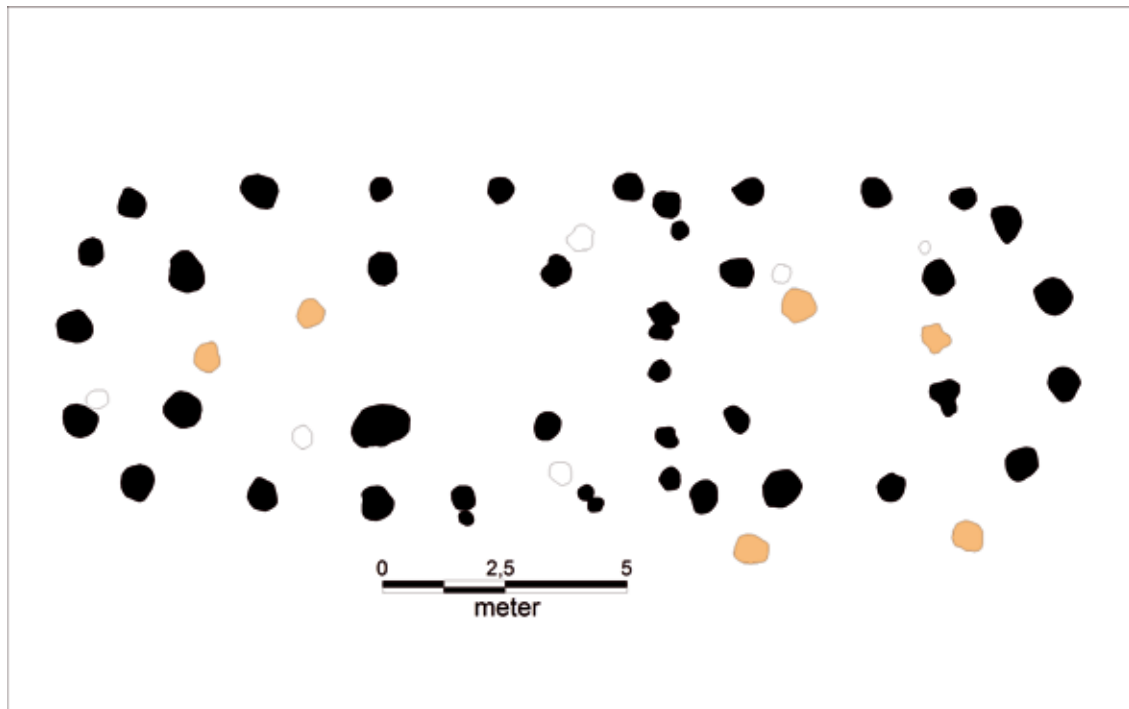
de store gravhøje af græs- og llyngtørv, så der var tale om rovdrift på både skoven og de åbne sletter. Dette ekstreme ressourceforbrug fik sin afslutning ved overgangen til yngre bronzealder, da store dele af landets skove tilsyneladende var forsvundet.

Der blev afdækket tre hustomter fra den yngre bronzealder (1100-500 f.Kr.), hvoraf de to er langhuse uden bevaret vægforløb. Nu var byggeskikken blevet langt mindre tømmerkrævende. Væggene var betydeligt spinklere i bronzealderens anden halvdel og bestod primært af lerklinet fletværk. Ét hus skiller sig ud fra de øvrige, da det har en rundoval form, hvilket er en sjældenhed for perioden og oldtiden generelt. Der kendes dog lignende eksempler med tilsvarende dateringer fra andre egne af landet (for

eksempel Tietgenbyen ved Odense).

Et større antal spredtliggende gruber blev også udgravet på Kongehøj III, og de skal overvejende placeres i yngre bronzealder og førromersk jernalder (1100-50 f.Kr.). Herefter stopper aktiviteterne på pladsen, for i løbet af ældre jernalder er man rykket længere ned mod Kongeådalen i syd og nærmere det nuværende Askov i nord. Der foregik således en omlokalisering af bebyggelserne fra de sandede højdedrag til de lavereliggende lerjorder.

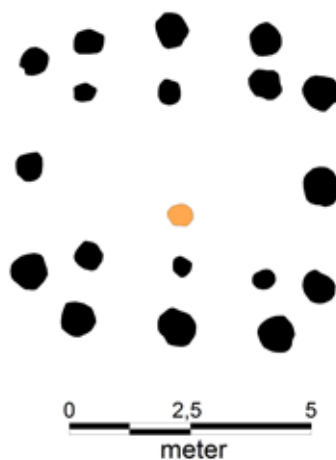
Hustømterne på Kongehøj III var generelt spredtliggende. En undtagelse er tre forsænkninger, der lå i en indbyrdes afstand på kun 7 m. Der kan principielt være samtidighed mellem de ni senneolitiske tomter, de to ældre bronzealderhuse og de tre bygninger

Plan af treskibet langhus fra ældre bronzealder på Kongehøj III. Huset målte 20 m i længden og 7 m i bredden. Med sort er husets stolpebuller markeret. Orange angiver varmekilder i form af ildsteder og kogegruber. Muligvis har der været beboelse i både vest- og østdelen. Tegning: B. Petersen/M.E. Poulsen.

fra yngre bronzealder - der var som bekendt ingen overlapninger mellem konstruktionerne på pladsen. Men det er mere sandsynligt, at husene har afløst hinanden, når det kendte billede af periodernes bosættelsesstruktur tages i betragtning. Ifølge udgravernes overbevisning, var der tale om spredte gårdsanlæg, som indgik i en bygd, der dækkede et ressourcemeråde på størrelse med hele Kongehøj-Mannehøj kvarteret.

Vi har udtaget et stort antal prøver af jorden fra hustomternes stolpehuller og forsænkningernes fyld i forhåbning om flere informationer vedrørende datidens aktiviteter og mere præcise dateringer. Desværre var indslaget af brændte korn og frø meget beskedent, og dermed bliver nærmere analyser af materialet ikke foretaget (vi havde derimod stor succes

Plan af rund bustomt fra Kongehøj III. Bygningen målte 6 m i diameter. Keramik i stolpehullerne er dateret til yngre bronzealder. Sort angiver stolpehullerne, og orange markerer busets varmekilde. Tegning: B. Petersen/M.E. Poulsen.

med langhusene fra ældre bronzealder på nabolokaliteten Kongehøj II, som rummede enorme kornmængder, der gav nye og vigtige oplysninger omkring agerbruget, husindretningen og andre aktiviteter - se Museumsavisen nr. 52, 2011).

Til gengæld bliver der mulighed for at præcisere dateringerne af hustomterne, da der er fundet velegnet plantemateriale til kulstof-14 analyser. Desuden dukkede en større trækulsmængde op i prøverne, hvilket blandt andet gør det

muligt at bestemme arten af tømmer, der blev anvendt i husbyggeriet. Dette analysearbejde bliver snarest påbegyndt, og resultaterne vil blive fremlagt på Sønderskovs hjemmeside.

Til sidst et stor tak til arkæologerne Janne Krøtel, Britt Petersen, Per Borup, Thomas Rune Knudsen og Nilas Møller for en uvurderlig indsats i felten på Kongehøj III!

Arkæolog Martin Egelund Poulsen

Kustodeudflugten 2012 gik til museerne på Gammel Estrup. Her er en gruppe af udflugtens deltagere på rundvisning i herregårdens riddersal. Foto: Holger Busch Nielsen.

Kustodeudflugten 2012

Den årlige udflugt for kustoder, omvisere, hovbønder o.a. fandt sted lørdag den 15. september. Turen gik til Gammel

Estrup ved Auning på Nordvestdjursland. Gl. Estrup omfatter et herregårdsmuseum og et landbrugsmuseum. Det

er absolut et spændende sted at besøge.

Den lange motorvejsrejse blev udnyttet af museumsinspektør Linda Klitmøller til en grundig redegørelse for historien om landbrugsmuseerne i Danmark.

Dansk Landbrugsmuseum blev oprettet i 1889 på initiativ af landøkonomen J.C. la Cour (en bror til den kendte vindmølleforsker Poul la Cour på Askov Højskole). Landbrugsmuseet blev oprettet i Lyngby nord for København og blev i 1971 flyttet til Gammel Estrup. Men inden da var der oprettet et museum på Lyngby Landbrugsskole. Initiativtageren var statskonsulent Kristian Hansen, som også blev leder af Dansk Landbrugsmuseum med titel af museumsinspektør.

Kristian Hansen havde en vis tilknytning til egnen her, han var en kort periode lærer på Ladelund Landbrugsskole.

K. Hansen var en ganske særlig personlighed. Han blev født af husmandsforældre i Tarm i 1858. Den begavede dreng blev vinterskolelærer. Senere blev han plantørelev og huslærer hos Enrico Dalgas og endte med at blive landbrugskandidat og statskonsulent. Mest kendt er han for sin store interesse for bøger. Hans bogsamling omfattede tusindvis af romaner, rejsebeskrivelser og videnskabelige værker, også tyske, franske og latinske. Da K. Hansen blev gammel ville han sikre bogsamlingens fortsatte eksistens. Han solgte samlingen til Ladelund Landbrugsskole, som påtog sig at bygge biblioteksbygning til bogsamlingen på 35.000 bind. Her var bøgerne indtil 1999, da Ladelund blev overtaget af Sydjysk Landbrugsskole. Denne videresolgte bogsamlingen til Syddansk Universitetsbibliotek i Esbjerg, som har forsvarlige forhold for den ene-

stående bogsamling.

Som nævnt blev Dansk Landbrugsmuseum etableret 1889. Baggrunden for indsamlingen af landbrugsredskaber og modeller var udstillingen i 1888 til minde om stavnsbåndets ophævelse i 1788. De mange indsamlede redskaber fra hele landet dannede rammen om den første udstilling, der kom til at ligge ved Lyngby Landbrugsskole lige over for Frilandsmuseet.

Samlingerne voksede stadig, og museet blev udvidet. Samtidig oprettedes filialmuseer, så befolkningen bedre havde mulighed for at se samlingerne. Der blev oprettet museer på 4 af landets landbrugsskoler, blandt disse også Ladelund Landbrugsskole. Filialmuseerne var statsstøttede med et lille årligt tilskud. På Ladelund, som på de andre landbrugsskoler, forfaldt museumsbygningerne, og museerne blev opgivet. Samlingerne blev i 1960'erne deponeret på den nordfynske herregård Hofmangave. Her var de, indtil de blev flyttet til det nuværende Dansk Landbrugsmuseum på Gammel Estrup.

Turen fra Studstrup til Auning ad de krøllede, bakkede småveje er også en oplevelse. Vejen er ikke uden grund en del af landets marguerit-ruter.

På Gammel Estrup Herregårdsmuseum blev vi modtaget af museets direktør Britta Andersen, der gav en grundig redegørelse for museets tilblivelse. Ved den efterfølgende rundvisning på herregårdsmuseet blev vi delt i 2 hold. Begge hold fik fremragende forklaringer under turen rundt i bygningerne. Britta Andersen tog det ene hold, mens Sofie Skov Justesen tog det andet.

Herregården Estrup har en meget lang historie. Estrup nævnes første gang i 1340 som en borg kaldet Essendrup.

Sofie Skov Justesen (t.v.) foran portrættet af Eske Lavesen Brock, ejer af Estrup 1580-1625. Datteren Jytte Eskesdatter giftede sig med Jørgen Skeel. Foto: Holger Busch Nielsen.

Der er fundet rester af denne tilbage fra 1300-tallet. I 1400-tallet ejedes herregården af Eske Jensen Brock. Hans efterkommere var gennem mange generationer ejere af gården, faktisk frem til 1926. Men i 1625 skiftede de navn til Skeel, da Eske Lavesen Brocks datter og arving til Estrup giftede sig med Jørgen Skeel.

Gården var oprindelig en fæstning, en vandborg omgivet af vand til alle sider. I 1616 blev der grundigt ombygget i renæssancestil. Senere er der foretaget mange ombygninger, som murværket bærer præg af. Man ser det samme som på Sønderskov med symmetrisk placerede vinduer og markeringer af de gamle vinduers placering.

Gården var gennem 600 år ejet af samme familie, Brok/Skeel. Men i 1926

opstod uløselige problemer,

Den sidste ejer, Christen greve Scheel, havde 11 børn, som skulle have del i arven. Gården blev derfor udbudt til salg. Noget af hovedbygningens inventar blev fordelt mellem børnene, men det meste blev solgt på auktion. Senere er dele af inventaret og malerierne vendt tilbage til gården. Gården og godset blev solgt til F. Legarth, der dog i 1928 solgte hovedbygningen med parken til den sidste greve Scheels svigersøn, godsejer Valdemar Uttental.

Han havde planer om at indrette gården som herregårdsmuseum. Ved kongelig konfirmation af 29. januar 1930 oprettedes den selvejende institution Gammel Estrup, Jyllands Herregårdsmuseum, som siden har haft til huse i bygningerne, fra 2005 under navnet

Frokost i den gamle kostald. Foto: Holger Busch Nielsen.

Gammel Estrup - Herregårdsmuseet.

Det var historien om herregården Gammel Estrup, om dens inventar, dens møbler og malerier, som vi af de to fremragende fortællere blev indviet i.

Efter rundvisningen var der frokost i den gamle kostald.

Næste del af udflugten drejede sig om "historiske landbrugsplanter". Gartneren på Gammel Estrup fortalte om de 6 afdelinger af haven med en mangfoldighed af gamle sorter og stammer af haveplanter og landbrugsplanter. Formålet er dels at vise de gamle planter, men også at bevare værdifulde gener, som gamle planter endnu kan besidde.

Turen sluttede med kaffe i landbrugsmuseets mødelokale og fri rundgang i de store nye bygninger, som rummer det moderne landbrugsmuseum.

Derefter tog vi hjem til Sønderskov igen efter en god, spændende og informativ tur.

Holger Busch Nielsen

Gartneren på Gammel Estrup fortalte om de seks afdelinger af haven med dens mangfoldighed af gamle haveplanter og landbrugsplanter. Foto: Holger B. Nielsen.

De lokalhistoriske arkiver

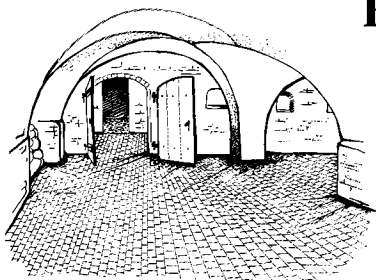
Vi har på dette sted tidligere annonceret åbningstiderne for de lokalhistoriske arkiver i Holsted, Brørup og Vejen Kommuner. Da museets geografiske ansvarsområde nu er udvidet med den gamle Rødding Kommune, er der nu ikke længere plads til alle de lokalhistoriske arkiver i museets område. Vi har derfor valgt kun at annoncere åbningstiderne for de arkiver, der direkte hører under museet.

Vejen Lokalhistorisk Arkiv

Adresse: Østergade 2, 6600 Vejen
Telefon: 79 96 52 75
Email: lk@sonderskov.dk)
Leder: Linda Klitmøller
Åbningstid: Tirsdag og onsdag 9-14
Torsdag 8-12

Lokalhistorisk Arkiv Holsted

Adresse: Vestergade 17, 6670 Holsted
Telefon: 75 39 20 10
Email: holsted-lokalarkiv@mail.dk
Leder: Klaus Hansen.
Åbningstid: Onsdag 14-18 eller efter aftale (ring på 75 39 23 28 eller 75 39 26 29).

Restaurant Herregårdskælderen *Museumscafé*

Adresse: Sønderkovgårdvej 2, 6650 Brørup
Telefon: 75 38 38 45
Email: preben@sonderskov.dk
Forpagter: Preben Madsen
Åbningstid: se www.sonderskov.dk